

DEVLET SANATÇISI RUŞEN GÜNEŞ'İN ARDINDAN: SANATI, HAYATA BAKIŞI, KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ*AFTER RUŞEN GÜNEŞ, THE STATE ARTIST: HIS ART, VIEW OF LIFE, PERSONALITY AND WORKS***Asım Kürşad TERCİ***Doç. Dr. Öğretim Üyesi, Yaşar Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Müzik Bölümü
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7464-5747>, kursad.terci@yasar.edu.tr***ÖZET**

Devlet Sanatçısı, viyola virtüözü Ruşen Güneş 30 Mayıs 2020 tarihinde 80 yaşında Londra'da hayatını kaybetti. Güneş; birlikte çalıştığı dünya çapında orkestralarla, verdiği solo ve oda müziği konserleriyle, Türk bestecilerini viyola konusunda eser üretmeye özendirmeyle, Türk müzisyenlere açtığı yollarla tanınmaktadır. Bu çalışmada; kendisinin iyi bilinen yaşam öyküsünün yanı sıra çok da bilinmeyen edebiyatla ilişkisi, kişiliği, Türkiye sevdası, öğrenci yetiştirme aşkıyla dolu Güneş anlatılmaya çalışılmaktadır. Güneş ömrünün son sekiz yılını İzmir, Yaşar Üniversitesi'nde öğrenci yetiştirmeye adanmıştır. “*Hayatımın en mutlu anları*”¹ olarak belirttiği bu süreçte bu çalışmanın yazarı da kendisini daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Çalışmada literatür tarama tekniğinden ve kendisiyle yapılan üç saati aşkın röportaj kayıtlarının çözümlemesinden yararlanılmıştır. Bu süreçte yaşamöyküsüne ilk bakışta görünenden farklı bir Güneş ortaya çıkmıştır. Çalışmada, yaygın kanının aksine Güneş'in insan ilişkilerindeki hassasiyeti, nüktedanlığı, edebiyat ve insan aşkı, sanatçının varoluş amacındaki tezatlar Miguel de Cervantes Saavedra'nın Don Kişot ve Sanço Panza² karakterleri metaforuyla vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ruşen Güneş, Viyola, Devlet Sanatçısı, Londra Filarmoni Orkestrası, BBC Senfoni Orkestrası

ABSTRACT

State artist and viola virtuoso Ruşen Güneş died on May 30th, 2020 in London at the age of 80. He is not only known with his performances with worldwide orchestras, his solo and chamber music concerts, but also with his encouragement to Turkish composers to write pieces for viola, and the path he has paved for Turkish musicians. Rather than his well-known biography, this study aims at explaining the unknown aspects of the artist such as his interest in literature, his personality and his enthusiasm for training young musicians in his hometown. Güneş devoted the last eight years of his life to educate students at Yaşar University where he stated to spend “the happiest moments of [his] life.” In those years, the author of this study also had the opportunity to get to know Güneş closely, and had a chance to explore the artist more than his general biography reveals. In the study, Güneş's sensitivity in human relations, his sense of humor, his poems, love for humanity, and the artist's paradoxes are emphasized through the metaphor of Miguel de Cervantes Saavedra's Don Quixote and Sancho Panza.

Key Words: Rusen Gunes, Viola, State Artist, London Philharmonic Orchestra, BBC Symphony Orchestra

1. GİRİŞ

Ruşen Güneş viyola alanında Türkiye'de ve yurt dışında önemli işler başarmış bir sanatçıdır. Açtığı izden kendi çağdaşlarını yararlandığı gibi birçok genç Türk öğrencisine de rol model olmuştur. Çalışkanlığı, iradesi ve sabrıyla takdir gören sanat yolunu büyük bir alçak gönüllülikle oluşturmuştur. Bu makalenin amacı üretken olan bu sanatçı hakkında daha çok araştırma yapılmasına katkı sağlamağa yöneliktir. Aşağıdaki anekdot, sanatçının İngiltere'de nasıl derin etkiler bıraktığının kanıtıdır:

¹ Terci, K. (2015) “Hayatımın En Mutlu Yılı,” *Yaşarım Dergisi* (2) 80-86

² Ahıskal O. (2015) *Viyola Düştü Yola* (1). Ankara SCA Vakfı Yayınları 153-156

1995 yılında BBC Senfoni Orkestrası'ndan istifa eder. Akabinde geri dönmesi için BBCSO'nı oluşturan 75 üyeden geri dönmesi için imzalı dilekçe toplanır. (Ahıskal, 2015)

Neredeyse orkestra üyelerinin tamamının istifasını geri alması yönünde istekte bulunması ne kadar etkin bir müzisyen olduğunu göstermektedir.

Viyolanın gelişmesi için bestecileri de teşvik eden Güneş çok sayıda eser üretilmesine vasıta olmuştur.

Ruşen Güneş için bestelenen ve sanatçının bestecilere ısmarladığı yapıtlar, Türkiye'deki viyola repertuarının gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. Sanatçı, Türk bestecilerinin kendisine ithaf ettikleri yapıtları yurtiçi ve yurtdışında seslendirerek yurdumuzda viyolayı solo bir çalgı olarak tanıtmış ve viyolaya olan ilginin artmasını sağlamıştır. (GÖRGÜLÜ, 2006)

Sevda-Cenap And Vakfı Yayınları'nın 2015 yılında yayımladığı ve Prof. Dr. Orhan Ahıskal'ın kaleme aldığı "*Viyola Düştü Yola* Ruşen Güneş'in yaşam öyküsünü anlatır. Akademik makaleler sanatçının hayatımıza kazandırdıklarını maddeler halinde sıralamış olsa da, sanatçıya ilişkin, anılan kitap dışında kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın gerekliliği de bu nedendir.

2. HAYATI ve ESERLERİ

Ruşen Güneş, 1940 yılında Beypazarı'nda doğdu. Annesi çok istediği halde piyano eğitimi alamamıştır. Ama oğlu Ruşen'i müzik konusunda eğitim alması için teşvik eder. Böylece Güneş, 1953 yılında ikinci kez girdiği Ankara Devlet Konservatuvarı sınavını kazanarak merhum Necdet Remzi Atak'ın keman öğrencisi olur. Ahmet Say *Müzik Ansiklopedisi*³ çalışmasında Güneş'le ilgili şunları yazar:

[...] Marcel Debot'tan viyola dersi aldı. 1961'de okulun yüksek bölümünü bitirdi. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası üyeliğine atandı. 1963'te burs kazanarak İngiltere'ye gitti. Londra Kraliyet Koleji'nde Frederick Riddle ile viyola, L. Hirsch ile oda müziği çalıştı. Sir Adrian Boult'un orkestra sınıfı derslerini izledi. 1964 ve 1965 yıllarında Kraliyet Okulu'nun viyola yarışmalarında birincilik ödülünü kazandı. Daha sonra ABD'de Indiana Üniversitesinde W. Primrose ile çalıştı. Londra Filarmoni ve Bournemouth Senfoni Orkestralarının konserlerine katıldı. 1965'te yurda dönerek Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası viyola grup şefi oldu.

Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Erdoğan Okyay, Ruşen Güneş'e verilen 27. Vakıf Onur Ödülü Altın Madalyası töreninde⁴ yaptığı konuşmada şöyle söylemiştir:

Ruşen Güneş [Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın] sınavla atanan ilk solo viyolacıdır. O yıllarda Güneş, CSO ile Hindemith, Bartok ve Walton'un viyola konçertolarını Türkiye'de ilk kez seslendirdi. Uzun bir süre, içinde yer aldığı Yaylı Çalgılar Dörtlüsü ile çok sayıda oda müziği konserinde viyola çaldı. Örneğin 1968'de Nevit Kodallı'nın 2. Yaylı Çalgılar Dördülü'nün ilk seslendirilişini yapan bu oda müziği grubu, Suna Kan (1. Keman), Ulvi Yücelen (2. Keman), Ruşen Güneş (Viyola) ve Doğan Çangal⁵'dan oluşuyordu [...] Güneş askerlik görevini yaptıktan sonra, İngiliz eşiyile birlikte tekrar İngiltere'ye döndü ve 1971'de Londra'ya yerleşti. Burada bu olgun ve parlak viyolacının başarıları birbirini kovaladı. Önce Royal Opera House'un orkestrasında viyola grup şefi ve viyola solisti olarak çalıştı, en seçkin opera eserlerinin yanında, viyola için yazılmış çağdaş eserlerin pek çoğunu ve ünlü orkestra şeflerini tanıma fırsatı buldu. Sonra ilk yıllarından bu yana çok istediği İngiliz Oda Orkestrası'na girdi ve yaklaşık beş yıl bu orkestrada baş viyolacı olarak çalıştı. Bu arada zaman zaman Londra Filarmoni ve BBC Senfoni Orkestralarında da baş viyolacı olarak çaldı.

³ (SAY, 1985)

⁴ Sevda-Cenap And Müzik Vakfı 2014 yılı Vakıf Onur Ödüllü Altın Madalyası'nın 'Viyola sanatçısı olarak yurt içinde ve yurt dışında gösterdiği üstün başarı, kazandığı uluslararası ün, Türk bestecilerinin viyola eserlerini öncelikli olarak seslendirme, tanıtma ve başarılı viyola öğreticiliği göz önünde bulundurularak' Viyola sanatçısı Ruşen Güneş'e verilmesini oybirliği ile kararlaştırmıştır.

⁵ Viyolonsel Sanatçısı (d.1938)

Bu kadar başarılı bir kariyere rağmen yaptıklarını yeterli görmeyen Güneş derin bir depresyonun içine çekilirken A. Adnan Saygun'un yazdığı viyola konçertosu onun için bir kurtarıcı olmuştur. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi Prof. Gürer Aykal'ın danışmanlığını yaptığı L.M. Şahin'in Bilkent Üniversitesi'nde hazırladığı yüksek lisans tezinde mevcuttur. (SAHİN, 2016)

Yine Dr. Erdoğan Okyay'ın konuşmasına geri dönersek şu şekilde devam ettiğini görürüz:

[...] Kısa sürede hiç de kolay olmayan bu eseri çalıştı ve Ankara'ya gelerek Gürer Aykal yönetimindeki CSO ile 28 Nisan 1978 akşamı Saygun'un *Op. 59, Viyola Konçertosu*'nun dünyada ilk seslendirilişini yaptı. [...]Necil K. Akses'in 1977'de bestelediği *Viyola ve Orkestra için Konçerto* 'sunun, Cengiz Tanç'ın ve Güneş'in isteği üzerine Yalçın Tura'nın bestelediği 'Viyola Konçertosu'nu ve genç Türk bestecilerinin onun isteği, yönlendirmesi ve desteği ile yazdıkları hemen tüm viyola eserlerinin ilk ya da yeniden seslendirilişlerini Ruşen Güneş yaptı. İngiltere'de on yıla yakın süre Londra Filarmoni Orkestrası'nda, 2000 yılında 60 yaş nedeniyle emekli oluncaya kadar da BBC Senfoni Orkestrası'nda baş viyolacı olarak çalıştı. Ruşen Güneş;2009⁶'dan beri İzmir Özel Yaşar Üniversitesi'nde öğretici olarak çalışıyor ve öğrenci yetiştiriyor.

Ruşen Güneş'e sanata yaptığı üstün hizmetlerinden ötürü 1998 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Devlet Sanatçısı unvanı, 24 Mart 2015 tarihinde yapılan Yaşar Üniversitesi'nin 14. Kuruluş yıldönümünde Üniversite Senatosu tarafından da oybirliği ile verilen kararla "Özel Onur Ödülü" verilmiştir.

3. KİŞİLİĞİNİ OLUŞTURAN TEMEL NOKTALAR

Çalışmanın bu aşamasında, Güneş'in sanatçı kişiliğinin temel noktalarını oluşturan olaylar ve anılar bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Kuşkusuz çok sayıda anı ve yaşanmış olaylar içerisinde bu makalede vurgulanmak istenen noktalara yönelik sınırlı sayıda seçim yapılmak zorunda kalmıştır.

Gücünü, çok iyi gözlemlediği doğadan ve doğallıktan alma yetisiyle ilgili bir anısını şöyle anlatır Güneş;

Dört yaşında büyükbabam bana Beypazarı'nda okumayı öğretti. [İki] tane ineğimiz vardı. Aynı yaşlardayken bir sabah babaannem "Ruşen, Ruşen gel!" diye çağırırdı. Gittim, ineklerden birisi doğuruyordu. Dedi ki, "işte hayat böyle başlar." Yani hayatımdaki en önemli iki şeyi Beypazarı'nda öğrendim. Birini büyükbabamdan, diğerini de babaannemden. (Anılarım, 2015)

Sanatçı, başardığı zor işleri çok kolaymış gibi geçiştirir. Güneş için bunlar yapılması gereken normal işlerdir. *Yaşarım* dergisinde sanatçı ile aramızda şöyle bir diyalog geçmiştir;

Hiç unutmuyorum ilk karşılaşmalarımızdan birinde bana;
"Kürşad, John Williams'ı tanır mısın?" diye sordu. "Tabii ki tanırım," dedim. "Günümüz dünyasının en önemli gitaristlerinden biridir. 2000li yıllarda Belgrad'daki gitar festivalinde birlikte çalacağımız için günlerce heyecandan uyuyamadığım İngiliz gitarist," dedim.
"Peki," dedi, "Luigi Boccherini'yi tanıyor musun?"
"Nasıl bilmem," dedim. "18. yüzyıl İtalyan bestecilerin en önemlilerinden biri. Gençliğimde en çok dinlediğim plak, Boccherini'nin gitar ve yaylı sazlar Kuarteti için yazdığı ve John Williams'ın çaldığı plaktır," dedim. Ruşen Hoca bana dönerek o müstehzi gülümsemesi ile o plaktaki viyola partisini ben çaldım dedi. O başka konuya geçmişti bile ama ben uzun süre kendime gelemedim. (Terci, 2015)

Güneş yaptıkları hakkında konuşmayı çok sevmezdi; hele övünmeyi hiç sevmezdi. Kısacık kelimelerle geçiştiriverirdi çoğunlukla yaptıklarını.

⁶ 07 Ekim 2008- Mayıs 2016 tarihleri arasında Yaşar Üniversitesi'nde çalışmıştır.

Filiz Ali'nin 9 Kasım 1985 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan yazısında da söylediği gibi "Kendinden söz etmeyi oldum olası hiç sevmeyen Ruşen'in ağzında bin bir güçlkle aldığımız haberler" de oldu.⁷ Güneş birçok olayı "Çıktık, çaldık" ya da "gittik, çaldık" gibi kısa bir şekilde anlattığında kendisine hikâyelerin bu kadar kısa olması durumunda kitap yerine ancak bir broşür yazabileceğimizi de şaka yollu söylemişim (Ahıskal, 2015)

Kendini hayatın akışına bazen bırakıverecek kadar tevekkül sahibi ve cesurdu. Ruşen Güneş deyince, belki dönem arkadaşları haricinde, herkesin aklına doğal olarak o isimle özdeşleşmiş olan viyola gelir. Hâlbuki yukarıda da okuduğumuz gibi Güneş, konservatuvarda okuduğu dokuz yılın sekizinde aslında keman eğitimi alır. Viyolaya geçişi nasıl olmuş, kendi kısa cümlelerine başvuralım:

[Sekiz] yıl keman çaldım son yıl viyolaya geçtim. Kuartet planı var, kimse viyola çalmak istemez, ben çalarım dedim. Yaş [on dokuz] gibi çalmaya başladık. Geçmeden önce oda müziğinde viyola çalmıştım birkaç yıl. 1960'da devrim oldu, Erdek'e gidildi. "Ordu-Gençlik Elele" konserleri adında. O sırada okulun en iyi kemancı bendeydi. Yüksek 1. Sınıf. Orkestrada da *konzertmaisterim*. Kemanımı o zamanki sevgilim ödünç almak istedi çünkü yazın viyola çalıyorum devrim orkestrasında. Döndüğümde kemanımı benden daha çok sevdiğini söyledi ve bana geri vermek istemedi. "O zaman ben de viyolaya geçerim" dedim. Konservatuvarda son yılımda viyolaya geçtim. Keman zaten okula aitti. Aşk yüzünden yapılanlar. İyi bir viyola fikrası gibi! Okula o yıl Marcel Debot adında bir viyola hocası gelmişti. Necdet Remzi Atak'ın sınıfından ayrılarak onun öğrencisi oldum. (Ahıskal, 2015)

Güneş'in mizah anlayışını yine Ahıskal şöyle anlatıyor;

Ruşen Güneş'in espri anlayışını kelimelerle anlatmak kanımca mümkün değil. Onun sadece söylediklerini değil, bunları nasıl bir tavırla söylediğini de bilmek gerek bu espri anlayışını tam anlayabilmek için. Ufak tefek böyle eğlendirici hikâyeleri uygun geldikleri yerlerde okutucu ile paylaştım. 1960'lı yıllarda Güneş ile Indiana'da oda müziği çalan, o tarihte kemancı, sonradan ünlü Vermeer Quartet'in viyolacısı Richard Young'ın 12 Ağustos 2014 tarihinde gönderdiği eposta iletisinde belirttiği gibi bazen "gerçek ile fantezinin birbirine karıştığı" ve Güneş'in "insanları güldürmek için hikâyelerine biraz renk katmaktan da çekinmediği" düşünülebilir. (Ahıskal, 2015)

Ruşen Güneş, yeri geldiğinde kalenderliği ile insanları şaşırtmayı bilmiştir. *Yaşarım* dergisi için yapılan röportajda bu haline ilişkin şunları öğreniriz:

K.T.-Bir gazeteci size en mutlu yılınız ve en rahat ettiğiniz yeri sormuştu, hatırlıyorum.

R.G.- Yaşar Üniversitesi'nin beni ders vermem için davet ettiği 2008 yılıdır benim için en mutlu yıl dedim. Yaşar Üniversitesi yurdu da en mutlu olduğum yerdir dedim. Yatak, küçük bir televizyon ve bana ait kitaplarım var; üstelik çok sessiz, orada çok mutluyum diye cevap verdim. (Terci, 2015)

Güneş sanat hayatında hep daha iyi, hep daha yükseği hedeflemiş ve gerçekleştirmiştir. Sanatçı bitmeyen enerjisi ile Yaşar Üniversitesi'nde Lisans ve Yüksek Lisans programlarında birçok öğrenci yetiştirmiştir. Oda müziği dersleri vermiştir. 75. yaş gününü bile Üniversite konser salonunda resital vererek geçirmek istemiş bir sanatçıdır. 2013 yılında adına bir viyola yarışması düzenlenmiştir. Yarışmada dereceye girenlere kendi viyolalarından biri, yayı ve kendi cebinden para verilmesi için ısrarcı olmuştur. İdealist yaklaşımı ve zoru çok kolay halleden ustalığıyla o kadar zor zorunlu eserler seçmiştir ki yarışmaya kimse katılmaya cesaret edememiştir.

Sanata düşkünlüğü müzikle sınırlı kalmayıp, edebiyata ve şiire merakını her fırsatta dile getirmiş, konserlerinde de kullanmıştır.

⁷ Filiz Ali'nin 9 Kasım 1985 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan Londra Mektubu köşe yazısı.

[...]Güneş'in edebi yeteneğinin örnekleri arkadaşlarına ve yakınlarına gönderdiği şiirler, kısa öyküler ve de yaptığı çeşitli anma konserleri için yazdığı metinler olarak karşımıza çıkıyor. Tuglar Cetiz'in eşi amatör kemancı, İngiliz dili ve edebiyatı hocası Elmas Cetiz'e göre "Ruşen müzisyen olmasaymış çok başarılı bir edebiyatçı olabilirmiş." (Ahıskal, 2015)

Edebiyata duyduğu ilgi, İzmir sevdasıyla birleşince 1999 sonbaharında aşağıdaki şiiri kaleme almıştır:

Atlasam bir kuşun ensesine
Ve varsam İzmir'e birkaç saatliğine
Biraz dedikodu biraz balık ve rakı
Hasretler tazeyken ve kimseyi bıktırmadan
Dönsem başka bir kuşun kılıcında ağlamadan

Yüzsem şu ortadaki deryayı Tarzan'ın yaptığı gibi
Uçuversem yunuslar gibi suları okşayarak
Gidip otursam birkaç mezar başında sessiz çiçekler örneği
Söylensem toprağın dibindekilere ağlamayarak
Dönsem içim dolu, duysam ölü dostların bana verdiği diriliği

Şu duvardan "Görünmeyen Adam" gibi bir geçebilsem
Pasaportum elimde, çalgım arka cebimde
Görsem kendimi yeni bir işte o cennette
Ölüme ne kadar var, hayatta ne var, dönüş zili ne zaman çalar
Ah bir olabilsem "Görünmeyen Adam" hey duvar
Ner'de o kuşun ensesi
Ner'de İzmir'in o nefesi
Dedikodu yapacak rakı bardaklarının sesi, balığın enfesi?
Gelemem, dönemem, göremem
Güzellerin en güzeli bir rüya hepsi. (Ahıskal, 2015)

Son arzusu olarak da küllerinin kendini her zaman oraya ait hissettiği, yetiştiği okul olan Ankara Devlet Konservatuvar bahçesine serpilmesini vasiyet etmiştir. (KAHRAMANKAPTAN, 2020)

Ruşen Güneş'i Don Kişot ve Sanço metaforlarıyla betimleyebilmek için yazarı Miguel de Cervantes hakkında bilgi vermemiz gerekir.

4. MIGUEL de CERVANTES SAAVEDRA

Kısaca bilinen adıyla Cervantes yüzyıllardır dünyada en sevilen ve bilinen yazarlar arasındadır. En çok ölümsüz eseri Don Kişot ile bilinir.

1547 yılında İspanya'nın küçük bir şehrinde, Miguel Saavedra adıyla doğar Don Kişot 'un yazarı. Daha sonra Miguel Cervantes de Saavedra şekline dönüştürülerek bir asalet havası verilecektir bu isme.

[...]Köy köy, şehir şehir dolaşıp şifalı bitkiler satarak geçimini sağlayan; tıpla ilgisi, müşterilerine sağlık ve tedavi öğütleri vermekten ibaret bir çerçi. Belki diş çekmek, yaraları yarıp üzerine merhem sürmek, kan almak, sülük çekmek gibi becerileri de olan bir berber; belki de atadan kalma usullerle tedaviler uygulayan "sınıkçı," yani bir kırık çıkık ustası. 1561'de yeni başkent olan Madrid'e göçerler. Don Kişot 'un ilk baskısı 1605 yılında, Cervantes 58 yaşındayken yapılır. Kitabın önsözünde "oğlum" dediği bu ölümsüz kahramanın hapisyanede doğduğunu belirtiyor. 1615'de, ilkinden on yıl sonra, ölümünden bir yıl önce Don Kişot 'un ikinci bölümü yayımlanır. (Karaçorlu)

4.1. Don Kişot

Bu ölümsüz eser hakkında en bilindik anekdot şudur; "insan hayatında üç kez Don Kişot'u okumalıdır. Kahkahanın bolca dudaklara fırlayıp duyguları harekete geçireceği gençlikte, mantığın hâkim olmaya başladığı orta yaşta ve her şeye felsefe açısından baktığı ihtiyarlıkta." (Kuzucular, 2015)

Kitabın kısa hikâyesi şöyle; Şövalyelik kitapları okuyan ve kahramanların hayatlarından etkilenen yoksul soylu "Quixote," onlar gibi mutsuz insanlara yardım etmek, adaleti kurmak ve insanlığın baştan çıkmasını önlemek için gezgin şövalye olmaya karar verir. Böylece mağdurların, mazlumların, masumların safında yer alarak adil ve asil bir şövalye olduğunu düşünen Don Kişot eski bir zırh kuşanır ve cılız atı Rosinante'ye binerek, bir takım vaatlerle yaveri olarak yanına aldığı Sanço Panza ile onur ve zafer için macera peşinde koşar. (Başegmezler, 2018)

Romanın en önemli iki karakteridir Don Kişot ve Sanço. Birbirine zıt iki karakterin gerilimi romana hayat verir. Sanço köylüdür, Don Kişot yoksul bir soylu. Don Kişot uzun boyludur Sanço kısa. Don Kişot dürüsttür Sanço üçkâğıtçı.

Şövalye ve yaveri, yaşadıkları maceralar boyunca giderek birbirlerine yaklaşır, her biri diğerinin bazı özelliklerini de benimsemeye başlar. Don Kişot, Sancho gibi halk ağzı ile konuşmaya başlar, Sancho saraylı diline özenir. Sancho, parayı pulu şan için tepip, düşler ülkesinde yaşamayı özler, Don Kişot ise gerçekleri fark etmiştir artık. Bütün bu simgesel motifler arasında, fantezilerinden uyanan Don Kişot 'un ölümü de bir simge, gerçek dünyanın tahammül edilecek bir yer olmadığına işaretidir. Roman kavramının ilk örneği sayılan Don Kişot'u Cervantes şövalye romanlarıyla alay etmek için yazmaya koyulmuştu. Gerçekten de 17. yy 'da artık Avrupa'da feodalizm çöküp ticari kapitalizm gelişirken İspanya feodalizmin son kalesi konumuyla çağına ters düşüyordu. Bu terslikle Cervantes, Don Kişot ve uşağı Sanço Panza karakterlerinin zıtlığı aracılığı ile alay ediyordu. (Başegmezler, 2018)

5. SANÇO PANZA RUŞEN

Bu makalenin şekillenmesine sebep olan hikâyeye gelelim. Müzikseverler tarafından Richard Strauss'un Cervantes'in ölümsüz eseri Don Kişot 'tan esinlenerek yazdığı aynı adlı senfonik şiiri çok beğenilir. Güneş de viyola grup şefi olduğu için defalarca bu eserdeki Sanço Panza karakterini seslendiren viyolacı olmuştur.

Richard Strauss'un, Cervantes'in 1605 ve 1615 yıllarında iki cilt olarak yayımlanan *Elingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* romanından esinlenerek yazdığı senfonik şiiri *Don Quixote* viyolonsel dağarının en başta gelen ve sevilen eserlerinden biridir. 1897 yılında tamamlanan ve *Phantastische Variationen über ein Thema ritterlichen Charakters*⁸ alt başlığı taşıyan eser bir konçerto olarak tasarlanmış olmasa da viyolonsel için bir konçerto gibi çalınır. Yaklaşık 45 dakika süren eser konçerto gibi üç ya da dört bölüm yerine bir dizi çeşitleme olarak yapılandırılmıştır. (Ahıskal, 2015) Şimdi öncelikle Güneş'in Don Kişot hakkındaki samimi ve dolaysız düşüncelerine kulak verelim:

Sanço Panza, Don Kişot 'un sağ kolu. Don Kişot'u viyolonsel, Sanço'yu da viyola temsil ediyor. Çello ve viyola beraber yalnızca birkaç ölçü çalarlar. Yani ikisinin partisi ayrı ayrıdır. Bu eser tabii çello eseri değil! Strauss'un yazdığı senfonik *poem*lerden biri. Ama sanırım Piatigorsky⁹ başlamış solist gibi muamele etmeye çello repertuarını genişletmek için. Ötekiler de devam etmişler, viyolonsel in esasen orkestra partisi olduğundan habersiz. Bence klasik müzikte yapılan en büyük üçkâğıtlıktır! Orkestrada çalması gereken adama solist parası vermek en başta... Orkestracılara hakaret gibi biraz... Çellonun konçerto muamelesi yapması garip, komik ve yanlı. Çello yani Don Quixote başta oturan çellist tarafından çalınır ve böyle olması daha anlamlıdır bence. Zira Don Kişot kendisi halktan ve sade bir adamdır ama büyük

⁸ Şövalye karakterli bir tema üzerine fantastik çeşitlemeler.

⁹ Gregor Piatigorsky (1903-1976). Rus asıllı Amerikalı viyolonselci. A. Rubinstein, J. Heifetz ve W. Primrose ile birlikte "Milyon Dolarlık Üçlü" diye bilinen grubuyla çeşitli kayıtlar yaptı.

hayal gücü vardır. Yani çellistlerin yaptığı muamelenin tam tersidir. Ama gel de anlat onlara... Kendileri onu konçerto sanırlar.

Don Kışot hayatı anlatır, çellistler ise kralı... Partisyona baktığın zaman bu namussuzluğu görürsün. Ve solist parayı alır haksız olarak. Don Kışot bunu bilse sanırım deliye döner. Viyola partisi o kadar zor değildir, viyolacılar genellikle kolaylıkla üstesinden gelirler. Çalması güzeldir. Kısa süren bir yıldızlık durumu işte. (Ahıskal, 2015)

5. SONUÇ

Sanço ve Don Kışot birbirine taban tabana zıt iki karakterdir. Don Kışot ne kadar idealist ise Sanço o kadar pragmatisttir. Don Kışot ne kadar hayal dünyasında ise Sanço o kadar bu dünyanın içindedir. Don Kışot soyludur, Sanço köylü. Don Kışot uzun boyludur, Sanço kısa. Don Kışot romantiktir, Sanço gerçekçi. Bu örnekler çoğaltılabilir. Cervantes'in yüzyıllar öncesinden yazdığı bu zıtlıklar değil midir dünyaya hâkim hâlâ geçerliğini koruyan? İnsan da iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış, hayal-gerçek vb. zıtlıkların birleşimi değil midir? Sanatçı içinde bu çelişkileri en çok barındıranlardandır. O yüzden üretir devamlı yanan ve aynı zamanda eriyen bir mum gibi. Ruşen Güneş bunun bilincinde olan ve vaktinden önce olgunlaşmış bir sanatçıydı. Yukarıda, çocukluğuna dair anekdotta anlattığı doğanın bir parçasıydı. Dört yaşında hayatı ineğin doğumundan anlamaya çalışan, başarılarını, "dalından domates kopardım" sadeliği ile anlatan bir filozoftu. Son sınıfta kemandan viyolaya geçen, hayata teslim olabilmek korkusuzluğunu gösteren cesur savaşıydı ya da mantığıyla hareket eden Sanço. Mizah anlayışı ile fantezi (Don Kışot) ve gerçeklik (Sanço) arasında gidip gelen bir sanatçı ruhtu. 70 yılın yorgunluğunu bir yazlıkta gidermek yerine, üniversitede ders vermesini "hayatının en mutlu yılları" olarak belirtmesi, üniversite yurdunun da "en rahat ettiği yer" kabul etmesi Don Kışot ruhu değil midir? Kendi adına düzenlenen viyola yarışmasında da çalınması gerekli olan zorunlu eserlerin güçlüğünü o kadar yüksek tutmuştur ki kimse katılmaya cesaret edememiştir. Bunlar Don Kışot'un peşinde koştuğu o yüksek idealler değil midir?

Richard Strauss'un senfonik şiiri *Don Quixote* adlı eserde viyola partisindeki Sanço'nun (Güneş'in) çello partisindeki "solistlik vurgusu" yapan sanatçıya en yüksek perdeden "Bence klasik müzikte yapılan en büyük üçkâğıtçılıktır! Partisyona baktığın zaman bu namussuzluğu görürsün. Ve solist parayı alır haksız olarak. Don Kışot bunu bilse sanırım deliye döner," diye haykırmasıdır Don Kışotluk. Bu sefer işler tersine dönmüştür Sanço haykırmaktadır ilkesel doğruları Don Kışot'a. Cervantes'in Don Kışot romanında da olay örgüsü genişledikçe Don Kışot ve Sanço'nun giderek birbirine benzemeye başladığını görmez miyiz? Bitmek bilmeyen enerjisi ile devamlı üretmek üzere programlanmış bu sanatçı Sanço muydu Don Kışot mu? İkinin birleşimi miydi? Yoksa kendi hayatını yazan Cervantes mi?

Kaynakça

- Ahıskal, O. (2015). *Viyola Düştü Yola Ruşen Güneş*. Ankara: Sevda-Cenap And Vakfı.
- Anılarım. (2015). *Özel Kayıt* albümünde [Yaşar Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Toplantı Salonu]. İzmir.
- Başegmezler, A. (2018). Richard Strauss "Don Kışot-şövalyece karakterli bir tema üzerine gerçeküstü çeşitlemeler" ve solo viyola partisi'nin bir icracı bakışıyla incelenmesi.
- GÖRGÜLÜ, Ö. (2006). 20.yy Çağdaş Türk Müziği'nde Viyola Repertuarı. T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- KAHRAMANKAPTAN, Ş. (2020, Mayıs 30). *Ruşen Güneş'in Külleri ADK bahçesinde toprağa kavuşacak*. Yansımalar: www.sanattanyansimalar.com adresinden alındı
- Karaçorlu, H. (tarih yok). Mahzun Şövalye. (ISSN 308-3732).
- Kuzucular, Ş. (2015, Nisan 21). *Edebiyat ve Sanat Akademisi*. <https://edebiyatvesanatakademisi.com/yabanci-roman-ozetleri/don-kisot-yazim-basimi-konusu-etkileri-hakkinda-cervantes/34019> adresinden alındı
- SAHİN, L. M. (2016, Nisan). Ahmed Adnan Saygun's concerto for viola and orchestra, Op. 59: performance history manuscript analysis, and new editions. Bilkent University, Ankara.
- SAY, A. (1985). Müzik Ansiklopedisi. *Ruşen Güneş*, 2. Ankara: Say yayınları.
- Terci, K. (2015). Hayatımın En Mutlu Yılı. *Yaşarım*, 80-86.